

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar avseende betänkandet Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv Ku2019/02112/KL

Sámiid Riikkasearvi (SSR) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Härifrån till evigheten (SOU 2019:58). SSR lämnar följande yttrande på betänkandet i de delar det behandlar urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas arkiv.

SSR välkomnar betänkandet Härifrån till evigheten. Det är nödvändigt att det vidtas åtgärder avseende de arkivmaterial som rör urfolket samerna och de nationella minoriteterna. SSR delar utredningens beskrivning av de huvudsakliga problemen. Svårigheten att få en bra överblick över befintliga arkiv med koppling till respektive minoritetsgrupp och avsaknaden av en trygg finansiering.

SSR:s arkiv och behov av resurser

Det samiska arkivmaterial som finns samlat hos SSR, föreningar, samebyar och enskilda samer är en del av vår samiska historia. Det är därför viktigt att arkivmaterial bevaras för kommande generationer. Att bevara det samiska arkivmaterialet i egna arkiv är även en del av det samiska självbestämmandet.

SSR är en nationell organisation och i vårt arkiv har vi en stor samling av skrivet arkivmaterial. Vårt arkiv omfattar handlingar sedan organisationen bildades 1950 och fram till idag. SSR har exempelvis omfattande dokumentation och material som har använts vid principiellt viktiga rättegångar som Skattefjällsmålet och Girjasprocessen.

SSR har vid upprepade tillfällen sökt finansiering för att digitalisera SSR:s arkiv, men fått avslag på ansökningar. Om inte SSR:s insamlade arkivmaterial digitaliseras inom en snar framtid är det risk att det kan gå förlorat. SSR är således i behov av ekonomiska resurser för att samla, digitalisera och arkivera SSR:s arkivmaterial. Många sameföreningar och samebyar har inte heller ekonomiska möjligheter att på ett säkert sätt bevara sitt arkivmaterial i form av exempelvis mötesprotokoll och medlemsärenden.

Ett arkivansvar för Sametinget

SSR menar att avsaknaden av en ansvarig huvudman för samiskt arkivmaterial är bekymmersamt. Den rådande situationen med samiskt arkivmaterial förvarade på flera myndigheter, institutioner och enskilda är inte tillfredställande. Det är svårt att få överblick över vilket samiskt material som finns och om det är tillgängligt för det samiska samhället samt vetenskaplig forskning.

Utredningen föreslår att Sametinget ska samla kunskap om arkivbestånd som bildats och samlats in av och för urfolket samerna och verka för att bestånden uppmärksammas och tillgängliggörs. SSR anser att det är bra att utredningen föreslår att Sametinget ska ha en funktion avseende samiskt arkivmaterial. SSR noterar dock att Sametinget ges ett begränsat ansvar och endast får en slags samordnande funktion. Det är inte i linje med ambitionerna att stärka samiskt självbestämmande eller Urfolksdeklarationen. Det är även tydligt att utredningen inte heller i tillräcklig omfattning har beaktat de synpunkter som förs fram av Sametinget och det samiska civilsamhället i *Rapporten Ansvar för samiskt kulturarv* (2019). Det är även oklart vilken myndighet eller organisation som ska ha ansvar för själva insamlandet av samiskt arkivmaterial.

SSR anser att insamlande och bevarande av samiskt kulturarv, traditionell kunskap och samiskt arkivmaterial ska ske utifrån samisk kulturell kompetens. Den samiska kompetensen innefattar kunskap om exempelvis historia, kultur, levnadsförhållanden och språk. Denna kunskap kan ge arkivsamlingar djupare information och andra dimensioner.

SSR anser därmed att Sametinget ska ha det övergripande ansvaret för det samiska kulturarvet och arkivmaterial, i nära dialog och samarbete med det samiska civilsamhället. Sametinget bör således framöver tilldelas uppgiften att förvalta samiskt kulturarv och få ansvar för arkivmaterial rörande urfolket samerna. Sametinget har både kulturell kompetens och kompetens inom samtliga samiska språk.

SSR ställer sig bakom följande förslag som Sametinget lämnade i rapporten Ansvar för samiskt kulturarv:

- Regeringen ger Sametinget i uppgift att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om det samiska språket samt samiska dialekter, folkminnen, folkmusik och namn i Sverige.
- Regeringen ger Sametinget i uppdrag att i en ny utredning föreslå hur det statliga ansvaret för samiska kulturarv i Sametingets regi kan organiseras och finansieras.

Enligt utredningens förslag ska Sametingets arkivansvar regleras genom ett särskilt bemyndigande i arkivförordningen. SSR menar dock att det är mycket viktigt att det detta framgår av sametingslagen (1992:1433) eller förordningen med instruktion för Sametinget (2009:1395). Det tydliggör på ett bättre sätt Sametingets ansvar för förvaltning av samiskt kulturarv och arkivfrågor rörande samerna.

Riksarkivets rådgivning

SSR är positiv till att Riksarkivet ska ges till uppgift att i sin rådgivning till enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner ägna särskild uppmärksamhet åt urfolket samerna och de övriga nationella minoriteterna. Det är viktigt att den rådgivningen och den information som ges av Riksarkivet även har ett samiskt perspektiv. SSR förutsätter därför att Riksarkivet kommer att samarbeta med Sametinget och samiska organisationer i samband med sin rådgivning till enskilda. Det bör även övervägas om Sametinget inom sitt ansvarsområde också bör ges till uppgift att ge råd och information avseende arkivfrågor som rör urfolket samerna.

Arkivcentrumlösningar

SSR menar att Sametinget bör, som ovan anförts, ges i uppdrag att föreslå hur det statliga ansvaret för samiska kulturarv i Sametingets regi kan organiseras och finansieras. Om ett sådant uppdrag inte kommer tillstånd har SSR inget emot att Sametinget får i uppdrag att utreda de grundläggande förutsättningarna för centrumlösningar med arkiv som bildats eller samlas in av och för samerna.

Oavsett vilket slags uppdrag som Sametinget får vill SSR i det fortsatta arbetet särskilt framhålla:

- Betydelsen av att inneha förståelse för samisk kultur och samiska språk när arkivmaterial ska bevaras, samlas in, bearbetas och tillgängliggöras.
- Vikten av geografisk närhet till arkivmaterialet. Det förbättrar användarnas tillgång till arkiven. Samiska institutioner och informationscentra, kan fungera som noder till ett samiskt arkiv och inneha regionalt material i form av originalhandlingar eller digitala kopior. Det stärker den regionala samiska kulturen.
- Att det finns ett förtroende för den myndighet eller institution som ska bevara materialet är en förutsättning för att enskilda och civilsamhället ska vilja delta och dela med sig av sitt arkiv.
- Ökat samarbete med arkivinstitutioner över landsgränserna är avgörande för att bevara det gemensamma samiska kulturarvet i Sápmi. Att möjliggöra utbyte med andra urfolk är även viktigt.

Ett nytt statsbidrag

Utredningen föreslår att det införs ett nytt statsbidrag för att stimulera tillkomsten av nya arkivcentrumlösningar. SSR delar utredningens bedömning av att det måste tillförsäkras resurser till nya arkivcentrum. SSR befarar dock att det är många aktörer som är i behov av medel för detta ändamål och att statsbidraget på fem miljoner kronor inte kommer att vara tillräckligt. Problematiskt är även att medlen endast avser projektbidrag. För att nya arkivcentrumlösningar ska kunna etableras och utvecklas behövs det även verksamhetsbidrag. Det måste också finnas resurser för att ta hand om arkiven i ett långsiktigt perspektiv.

Övriga synpunkter

Det behöver vara tydligt vem som ansvarar för och vägleder inom forskningsetik kring samiska arkivsamlingar, hur de ska förvaltas och användas. Vetenskaplig bearbetning av arkivmaterial med rörande samerna och de samiska språken ska ske utifrån etiska riktlinjer framtagna av samerna själva och i samverkan med berörda parter. Etiska riktlinjer kan bygga på urfolksrätten så som den formuleras i internationella deklARATIONER och konventioner.

Sámiid Riikkasearvi

Åsa Larsson Blind
Förbundsordförande

Ida Åhrén